

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2025.71.229-243>

УДК 725.53, 725.56

Бакр Аліна,

*студент 6 курсу кафедри інформаційних технологій в архітектурі
Київського національного університету будівництва і архітектури*

bakr_a@knuba.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-5492-7691>

Фадєєва Ксенія Костянтинівна,

*кандидат архітектури, доцент кафедри інформаційних технологій в архітектурі
Київського національного університету будівництва і архітектури*

kovalchuk.kk@knuba.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0003-2546-2765>

ПЕРЕДУМОВИ СТВОРЕННЯ ПОСЕЛЕНЬ ДЛЯ ЛЮДЕЙ ЗІ СХИЛЬНІСТЮ ДО ПРОБЛЕМ З ПАМ'ЯТТЮ В УКРАЇНІ

Анотація: стаття присвячена аналізу передумов розвитку поселень для людей зі схильністю до проблем із пам'яттю в Україні. Автор досліджує соціальні, етичні, медичні та безпекові аспекти, що обумовлюють необхідність створення таких спеціалізованих об'єктів. У статті розглядається зростаюча соціальна потреба в адаптації просторового середовища для людей похилого віку з деменцією, важливість забезпечення етичного ставлення та гідного життя, а також особливості медичного та психологічного догляду в подібних поселеннях. Крім того, аналізуються питання забезпечення фізичної та емоційної безпеки, необхідні для створення комфортного середовища для людей із когнітивними порушеннями.

Ключові слова: деменція; геріатричне поселення; когнітивні порушення; безпека; соціальні передумови; медичний догляд; архітектурне середовище.

Постановка проблеми: зі зростанням кількості людей похилого віку в Україні, серед яких дедалі частіше діагностують деменцію та інші когнітивні порушення, постає питання забезпечення належного середовища для їх проживання, догляду та соціалізації. Люди з порушеннями пам'яті мають різні стадії розладів, і на кожній з них потребують специфічних умов: від профілактики та ранньої діагностики до організації терапевтичних занять і забезпечення безпечного середовища. Існуючі моделі пансіонатів і будинків для літніх людей часто не враховують цих особливостей, що ускладнює якість життя, доступ до реабілітації та ставить під загрозу їхню безпеку. Відсутність адаптованих поселень, які включають комплексну інфраструктуру для

проживання, медичної допомоги, терапії та інтеграції, створює гостру соціальну, медичну й етичну проблему. Важливо, щоб така інфраструктура була доступною для широкого кола населення, сприяючи збереженню гідності та якості життя осіб із когнітивними порушеннями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У світовій практиці активно досліджуються поселення для людей з деменцією, особливо в Нідерландах [8], Данії [9] та Франції [11], де створюються середовища, що підтримують фізичний і психічний комфорт людей з когнітивними розладами. Прикладом є село «Де Хогевейк» у Нідерландах (Рис. 1), яке враховує потреби мешканців з деменцією через архітектурні рішення [15]. В Україні таких досліджень значно менше, а більшість пансіонатів не враховують специфіку деменції, що знижує якість догляду [17]. Однак поступово з'являються публікації, які підкреслюють важливість створення спеціалізованих поселень [4], [5], [6].

Мета публікації: метою публікації є дослідження передумов розвитку спеціалізованих поселень для людей зі схильністю до проблем із пам'яттю в Україні. У статті розглядаються основні фактори, які обумовлюють необхідність створення таких закладів, включаючи соціальні, етичні, медичні та безпекові аспекти. Автор ставить за мету виявити важливість адаптації архітектурного середовища для забезпечення комфортного та безпечного проживання осіб із деменцією.

Основна частина: сьогодні проблема деменції та інших когнітивних порушень стає все більш актуальною через загальносвітові демографічні зміни. Збільшення тривалості життя та старіння населення призводять до зростання кількості людей з проблемами пам'яті. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, кількість людей, які страждають від деменції, постійно зростає, і очікується, що ця тенденція продовжиться в найближчі десятиліття. В Україні, де також спостерігається процес старіння населення, проблема організації догляду та створення спеціальних умов для людей з деменцією набуває дедалі більшої актуальності. Одним з головних соціальних викликів є необхідність забезпечення належного догляду та підтримки людей з когнітивними розладами. Традиційні підходи до організації закладів догляду, таких як будинки для літніх людей, часто не відповідають особливим потребам людей з деменцією, що вимагають не лише медичного догляду, але й відповідних умов проживання, що сприяють підтримці когнітивної функції та соціальній інтеграції. У багатьох країнах світу створюються спеціальні поселення для людей з проблемами пам'яті, які передбачають адаптацію простору до потреб таких мешканців. Ці поселення покликані створити безпечне, комфортне та соціально інтегроване середовище, що допомагає людям з деменцією підтримувати незалежність та якість життя. Досвід таких країн як Нідерланди,

Норвегія (Рис. 2) та Німеччина свідчить про ефективність цих підходів. Україна стоїть на порозі впровадження подібних ініціатив, але існують численні соціальні, економічні та інфраструктурні бар'єри, які необхідно подолати. Це включає як питання фінансування, так і недостатню кількість підготовленого персоналу, а також відсутність чітких стандартів і підходів до архітектурної організації таких поселень. Ця публікація має на меті дослідити передумови розвитку поселень для людей з проблемами пам'яті в Україні, враховуючи світовий досвід і особливості національного контексту. Аналіз соціальних, етичних та медичних чинників дозволить окреслити можливі шляхи розвитку цих поселень у нашій країні, а також визначити ключові проблеми та виклики, які постають перед суспільством у цьому контексті.

Рис. 1. село «Де Хогевейк»,
автор: Buro Kade Architects [15]

Рис. 2. Carpe Diem Dementia Village,
автор: Nordic Office of Architecture [13]

Найперші передумови, які важливо згадати - це соціальні передумови створення поселень для людей з порушеннями пам'яті. Одна з найважливіших соціальних передумов — стрімке зростання частки літніх людей у суспільстві (Рис. 3) [4]. З підвищенням тривалості життя збільшується і кількість людей, які страждають від когнітивних порушень. У багатьох країнах світу (Рис. 4), старіння населення є серйозною демографічною проблемою [9]. Літні люди потребують особливого догляду та умов проживання, які враховують фізичний і когнітивний стан. Через зростання кількості таких людей зростає попит на спеціалізовані заклади, що можуть забезпечити належний рівень підтримки. Також у нашому столітті можна помітити і зміну сімейної структури. Традиційні сімейні моделі, де кілька поколінь жили разом і доглядали за старшими родичами, поступово змінюються. У сучасному суспільстві дедалі більше людей живуть окремо від літніх родичів через міграцію, працевлаштування в інших містах або країнах, а також зміну життєвих пріоритетів [5]. У багатьох випадках родичі не мають можливості забезпечити постійний догляд за людьми з

деменцією, що створює потребу в альтернативних формах догляду, таких як спеціалізовані поселення. Відбувається і зростання потреб у якісному догляді. Люди з порушеннями пам'яті потребують цілодобової допомоги, яку родина часто не в змозі забезпечити без залучення фахівців. Спеціалізовані поселення з професійним доглядом, адаптованим до потреб людей з деменцією, забезпечують кращу якість життя для цих осіб і полегшують навантаження на родичів. Також і відбувається соціальна ізоляція літніх людей під час прогресування хвороб, пов'язаних з пам'яттю. Втрата зв'язків із соціумом та нездатність виконувати звичні соціальні ролі можуть призводити до депресій та погіршення стану. Поселення для людей з порушеннями пам'яті створюють середовище, де вони можуть підтримувати соціальні контакти, взаємодіяти з іншими людьми в безпечному просторі та отримувати емоційну підтримку. Також важливо і забезпечити інтеграцію в суспільство та збереження гідності [3]. Соціальні передумови також включають забезпечення людям з когнітивними порушеннями можливості продовжувати вести гідне життя, бути частиною суспільства, навіть при значному погіршенні пам'яті і когнітивних функцій. Спеціалізовані поселення дозволяють зберегти відчуття автономії та знизити стигматизацію людей з деменцією, надаючи простір для безпечної інтеграції. Отже, соціальні передумови створення поселень для людей з порушеннями пам'яті є результатом низки соціальних змін, які торкаються демографічної ситуації, сімейних моделей, потреби у професійному догляді та інтеграції у суспільне життя. Ці фактори визначають необхідність розробки нових підходів до догляду за літніми людьми та створення спеціалізованих просторів для забезпечення їхньої гідності та якості життя. Соціальні передумови створення поселень для людей з деменцією спрямовані на підтримку їхньої інтеграції у спільноту, формування відчуття належності та запобігання ізоляції. Ці передумови реалізуються через архітектурні рішення, які сприяють соціальній взаємодії та забезпечують комфортну адаптацію мешканців у середовищі. Одним із ключових аспектів є створення зон для спільної взаємодії. Це можуть бути багатофункціональні зали, їдальні, вітальні, де мешканці можуть проводити час разом, брати участь у групових заходах чи організовувати зустрічі з рідними. Такі зони сприяють соціалізації та запобігають почуттю самотності, яке часто супроводжує людей із когнітивними порушеннями. Особливу увагу приділяють дизайну відкритих просторів: внутрішні дворики, сади, тераси. Ландшафтні рішення зручних і доступних територій, що включають лавки, доріжки для прогулянок та місця відпочинку, створюють умови для неформального спілкування та підтримують зв'язок із природою, що позитивно впливає на емоційний стан [2]. Для стимулювання активної участі мешканців у житті громади важливим є включення в поселення приміщень для занять творчістю,

хобі, професійною діяльністю. Наприклад, майстерні для рукоділля, музичні кімнати або простори для проведення лекцій і заходів сприяють розвитку соціальних зв'язків і збереженню активності. Архітектурні рішення враховують і необхідність зв'язку мешканців із зовнішнім соціальним середовищем. Розташування поселень поблизу міських інфраструктур, як-от магазинів, культурних закладів, храмів, сприяє інтеграції мешканців у суспільство. У таких поселеннях можуть бути передбачені невеликі громадські зони, відкриті для відвідувачів, що допомагає уникнути ізоляції й сприяє змішаній взаємодії між мешканцями та громадою. Також важливим аспектом є створення середовища, яке підтримує родинні контакти. Зручні простори для зустрічей із родичами, дитячі ігрові зони для онуків, а також гостьові кімнати для тимчасового проживання сімей сприяють збереженню сімейних зв'язків, що є ключовим фактором у забезпеченні соціального благополуччя. Таким чином, архітектурні рішення, що базуються на соціальних передумовах, не лише забезпечують комфортне і безпечне середовище, але й сприяють активній соціалізації, підтримці зв'язків із громадою та родиною, формуючи умови для гідного та повноцінного життя мешканців.

Рис. 3. Статистика розповсюдження деменції серед жінок та чоловіків, автор: К. Ткаченко [17]

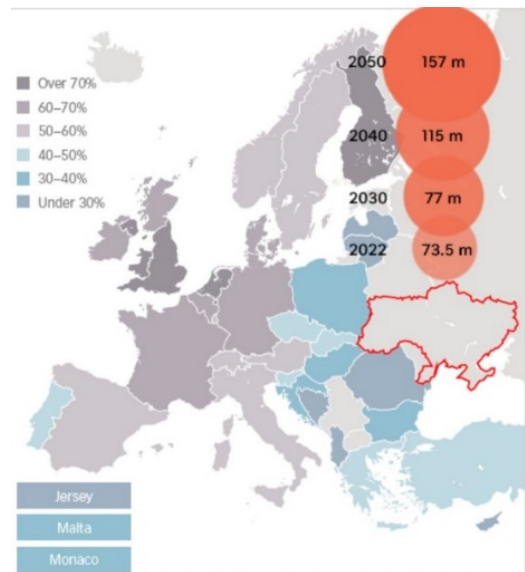

Рис. 4. Статистика розповсюдження деменції в Україні та у Європі, автор: Georges J. [9]

Етична передумова створення поселень для людей з проблемами пам'яті складається з декількох причин. По-перше, це повага до гідності людини. Основна етична передумова створення спеціалізованих поселень для людей з проблемами пам'яті — це забезпечення поваги до людської гідності. Люди з деменцією та іншими когнітивними порушеннями часто втрачають контроль над

своїм життям через втрату пам'яті, нездатність приймати рішення та відсутність орієнтації в просторі. Створення таких поселень базується на принципі гідного ставлення до цих осіб. Вони потребують умов, які б дозволили їм залишатися активними учасниками суспільства і жити в середовищі, що забезпечує автономію, незалежно від рівня їхніх когнітивних можливостей. По-друге, це захист прав вразливих груп населення. Люди з деменцією належать до вразливих груп, які мають підвищені ризики стигматизації, дискримінації та соціальної ізоляції. Етична передумова створення поселень полягає у забезпеченні рівних прав та доступу до якісного догляду та проживання для всіх, незалежно від їхнього когнітивного стану. Такі поселення надають можливість створити безпечне середовище, яке враховує специфічні потреби мешканців, захищає їх від можливих небезпек і водночас забезпечує їхні права на належне ставлення та піклування. По-третє, це право на якісне життя. Етичний аспект також стосується права на гідне та якісне життя навіть за умови серйозних когнітивних порушень. Поселення для людей з проблемами пам'яті мають на меті забезпечити умови для максимально можливого рівня незалежності та комфортного проживання. Важливо, щоб такі заклади не лише забезпечували базові фізичні потреби, але й сприяли емоційному та психологічному благополуччю мешканців, підтримували їхні соціальні контакти та допомагали зберігати відчуття самоцінності. При описі етичних передумов треба згадати і баланс між безпекою і свободою. Однією з ключових етичних дилем у догляді за людьми з деменцією є баланс між забезпеченням їхньої безпеки та повагою до свободи особистості. Люди з порушеннями пам'яті можуть бути вразливими до дезорієнтації або травм, що потребує високого рівня контролю. Однак надмірний контроль може порушувати їхні права на особисту автономію. Етична передумова створення поселень полягає в тому, щоб архітектурні рішення та соціальні механізми дозволяли забезпечити безпеку мешканців, не обмежуючи їхньої свободи і можливості самостійної діяльності. Слід і також описати передумову поваги до приватності та індивідуальних потреб. Кожна людина має право на приватність і повагу до своїх індивідуальних особливостей, навіть за умови серйозних когнітивних порушень. Створення поселень для людей з деменцією ґрунтується на забезпеченні індивідуального підходу до кожного мешканця, з урахуванням його особистої історії, звичок, культурних або релігійних переконань. Важливо, щоб у такому середовищі людина відчувала себе не частиною маси, а повноцінною особистістю, яку цінують та поважають. Таким чином, етичні передумови створення поселень для людей з порушеннями пам'яті зосереджені на захисті гідності, прав і свободи цих людей, забезпеченні їхньої безпеки та якості життя, а також на підтримці їхніх родин. Етичні засади є фундаментом для формування політики догляду за людьми з деменцією, спрямованої на

забезпечення належних умов для гідного і комфортного життя. Таким чином, етичні передумови створення поселень для людей з порушеннями пам'яті зосереджені на захисті гідності, прав і свободи цих людей, забезпеченні їхньої безпеки та якості життя, а також на підтримці їхніх родин. Етичні засади є фундаментом для формування політики догляду за людьми з деменцією, спрямованої на забезпечення належних умов для гідного і комфортного життя. У практичній площині ця передумова реалізується через архітектурні рішення, що забезпечує гармонійний баланс між безпекою та свободою мешканців. Наприклад, використання принципу відкритого планування з чіткими, інтуїтивно зрозумілими маршрутами дозволяє мінімізувати ризики дезорієнтації, але не обмежує свободи пересування. Створення невеликих житлових блоків із приватними кімнатами та спільними зонами сприяє повазі до приватності та одночасно підтримує соціальну взаємодію [7]. Важливу роль відіграє і дизайн середовища, що враховує когнітивні особливості мешканців. Використання кольорів, текстур, маркерів і символів допомагає орієнтуватися у просторі та знижує рівень тривожності. Ландшафтні рішення, як-от закриті сади з можливістю прогулянок, створюють безпечне середовище для фізичної активності, водночас забезпечуючи зв'язок із природою, що позитивно впливає на емоційний стан. Особлива увага приділяється інтеграції терапевтичних зон у загальний план поселення. Наприклад, кімнати для арт-терапії, фізіотерапії або сенсорної стимуляції мають бути доступними та зручно розташованими, що сприяє активній участі мешканців у реабілітаційних програмах. Таким чином, архітектура таких поселень не лише відповідає функціональним і безпековим вимогам, але й слугує інструментом реалізації етичних принципів, що забезпечують гідне, комфортне та якісне життя для людей з деменцією.

Напевно, найважливіші також будуть медичні передумови створення поселень для людей з проблемами пам'яті. Основною передумовою є зростання кількості людей з когнітивними порушеннями. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), кількість людей з деменцією постійно зростає через старіння населення. Деменція, хвороба Альцгеймера, судинна деменція та інші когнітивні порушення вимагають постійного медичного нагляду, спеціалізованого догляду і створення середовища, що стимулює мозкову активність. У хворих є необхідність спеціалізованого медичного догляду, який неможливо забезпечити у звичайних житлових умовах або загальних медичних закладах. Такі пацієнти можуть мати супутні хронічні захворювання (гіпертонія, діабет, серцево-судинні захворювання), що ускладнюють загальний стан. В умовах спеціалізованого поселення забезпечується регулярний медичний моніторинг, включаючи контроль за фізичним станом, своєчасний прийом ліків і профілактику можливих ускладнень, пов'язаних із когнітивними порушеннями.

Нам слід як суспільству і задуматися про профілактику та уповільнення прогресування хвороби. Хоча деменція та інші когнітивні порушення є незворотними, існує ряд немедикаментозних методів, які можуть уповільнити прогресування хвороби та покращити якість життя пацієнтів. У спеціалізованих поселеннях реалізуються програми когнітивної стимуляції, фізіотерапії, арт-терапії, музичної терапії, які мають позитивний вплив на психічний та емоційний стан пацієнтів. Створення таких середовищ допомагає медичним працівникам ефективніше впроваджувати програми терапії та підтримувати активність пацієнтів. Також люди з когнітивними порушеннями часто стикаються з ризиками травм, оскільки вони можуть дезорієнтуватися в просторі, неусвідомлено піддавати себе небезпеці (наприклад, забути вимкнути газ або електричні прилади). У спеціалізованих поселеннях медичний персонал може запобігати подібним інцидентам, а архітектурні рішення сприяють створенню безпечного середовища, вільного від факторів ризику, таких як слизькі поверхні або різкі перепади висоти. Медична передумова також полягає в потребі індивідуалізованого підходу до кожного пацієнта. Кожен пацієнт з деменцією має різний ступінь втрати когнітивних функцій, різні фізичні та психологічні потреби, а також наявність інших медичних проблем. У спеціалізованих поселеннях медичні працівники можуть створити індивідуальні плани догляду для кожного мешканця, які враховують усі аспекти їхнього здоров'я — від психологічної підтримки до фізичної реабілітації та догляду. Крім того, на пізніх стадіях деменції та інших когнітивних порушень пацієнти можуть потребувати паліативної допомоги, яка забезпечує зменшення болю та страждань. У таких поселеннях медичний персонал може надавати паліативну допомогу, підтримуючи комфорт пацієнтів на останніх етапах життя, забезпечуючи якісне знеболення, емоційну підтримку та відповідний догляд [1]. Таким чином, медична передумова створення поселень для людей з порушеннями пам'яті базується на необхідності спеціалізованого медичного догляду, профілактиці ускладнень, забезпеченні безпеки та індивідуалізації терапевтичних підходів, що сприяє підвищенню якості життя таких пацієнтів. Медичні передумови створення поселень для людей з деменцією спрямовані на підтримку їхнього фізичного, когнітивного та психологічного стану через організацію середовища, яке сприяє реабілітації, профілактиці ускладнень і поліпшенню якості життя. Ці передумови реалізуються через архітектурні рішення, орієнтовані на адаптацію до особливостей здоров'я мешканців. Наприклад, планування просторів із мінімізацією перепон і бар'єрів дозволяє знизити ризики падінь та травм, які є поширеними серед людей похилого віку. Використання антиковзких матеріалів для підлоги, поручнів уздовж коридорів і сходів, а також рівномірного освітлення сприяє створенню безпечного середовища [8]. Створення зон для

фізичної активності, таких як невеликі тренажерні зали, доріжки для ходьби чи кімнати для фізіотерапії або ж ерготерапії, допомагає підтримувати рухливість і зменшувати ризики гіподинамії. Водночас інтеграція природних елементів, наприклад, акустичні сади, сприяє релаксації та поліпшенню психоемоційного стану мешканців. Просторові рішення також враховують потреби у спеціалізованих медичних послугах. У поселеннях передбачаються зручні зони для медичних кабінетів, процедурних і кімнат для персоналу, що забезпечує швидкий доступ до необхідної допомоги. Планування сприяє організації маршрутів, які дозволяють ефективно переміщати пацієнтів із порушеннями мобільності або когнітивних функцій, зводячи до мінімуму їхній стрес. Важливим аспектом є створення середовища, що підтримує когнітивні функції. Наприклад, використання чітких візуальних маркерів, кольорового зонування та легко впізнаваних елементів дизайну допомагає людям із деменцією краще орієнтуватися в просторі, що є важливим для зниження тривожності та покращення незалежності. Таким чином, архітектурні прийоми, що базуються на медичних передумовах, не лише забезпечують безпечне та комфортне середовище для мешканців, але й активно підтримують їхній фізичний та когнітивний стан, інтегруючи медичну допомогу в загальну структуру поселення.

Існує і психіатрична передумова створення поселення для людей з проблемами пам'яті, як наприклад, потреба в безпечному та стабільному середовищі. Люди з когнітивними порушеннями, такими як деменція або хвороба Альцгеймера, часто відчують тривожність, розгубленість і страх, особливо коли вони перебувають у незнайомих або мінливих середовищах [7]. Через поступове погіршення пам'яті та здатності орієнтуватися в просторі, вони потребують середовища, яке не викликати почуття дезорієнтації. Створення спеціалізованих поселень допомагає забезпечити стабільне і зрозуміле середовище, що мінімізує стрес, полегшує орієнтацію і сприяє почуттю захищеності. Також передумова для створення спеціалізованих поселень є збереження почуття автономії. Пацієнти з порушеннями пам'яті часто втрачають відчуття контролю над своїм життям, що може спричинити депресію і погіршення психічного стану. У спеціалізованих поселеннях створюються умови, які дозволяють їм зберігати певний рівень самостійності в повсякденних діях (наприклад, самостійне пересування по безпечній території або можливість участі в рутинних справах) [1]. Це допомагає зберігати почуття власної гідності та підтримувати позитивний психічний стан. Є також і потреба у зниженні рівня ізоляції та самотності. Соціальна ізоляція є однією з головних причин погіршення психічного здоров'я людей із деменцією. Такі люди часто опиняються в ізоляції від своїх близьких та суспільства, що негативно впливає

на їхню психіку. Створення спеціалізованих поселень допомагає зменшити почуття самотності, адже мешканці живуть у спільноті з людьми, які мають схожі проблеми, і взаємодіють один з одним у безпечному середовищі. Ці поселення також створюють можливості для соціалізації та спілкування, що важливо для підтримки психічного здоров'я. Також треба і створювати структуровані умови для психотерапевтичних втручань. Люди з порушеннями пам'яті потребують спеціальних терапевтичних програм, які включають поведінкову терапію, когнітивну стимуляцію, арт-терапію, музичну терапію, а також підтримку у взаємодії з реальністю через терапію спогадами. Спеціалізовані поселення надають структуроване середовище для проведення цих терапій. Постійне залучення до таких програм сприяє покращенню когнітивної діяльності, підвищенню емоційної стійкості та зменшенню почуття тривоги і дезорієнтації. Пацієнти з когнітивними порушеннями стикаються з прогресуючою втратою пам'яті, що викликає страх, фрустрацію та емоційні переживання. У спеціалізованих поселеннях персонал і психологи надають постійну психологічну підтримку, допомагаючи пацієнтам справлятися з психічними труднощами. Це особливо важливо для підтримання емоційної стабільності мешканців і уникнення депресивних станів [2]. Важливою причиною виникнення таких поселень є попередження емоційних та поведінкових розладів. Одним із проявів когнітивних порушень є емоційні та поведінкові зміни, включаючи агресивність, апатію або депресію. Спеціалізовані поселення забезпечують середовище, яке мінімізує фактори стресу та фрустрації, а також допомагає виявляти і своєчасно реагувати на будь-які зміни в психічному стані пацієнтів. Це включає адаптацію терапевтичних методів до індивідуальних особливостей мешканців і проведення профілактичних програм для підтримки емоційної стабільності. Таким чином, медична передумова полягає у створенні спеціалізованих умов, що сприяють збереженню психологічного благополуччя людей із когнітивними порушеннями, запобігають погіршенню їх психічного стану та підтримують їхню соціальну та емоційну інтеграцію.

Передумови створення поселень для людей з проблемами пам'яті включає в себе фізичну безпеку мешканців. Одним із найважливіших аспектів створення спеціалізованих поселень для людей з порушеннями пам'яті є забезпечення їхньої фізичної безпеки. Через прогресування когнітивних розладів, таких як деменція або хвороба Альцгеймера, люди часто втрачають здатність орієнтуватися в просторі, адекватно реагувати на потенційні небезпеки і виконувати прості повсякденні дії. Це збільшує ризик травм через падіння, необережне поводження з побутовими приладами або нездатність розпізнати небезпечні ситуації.

Висновки. Було визначено, що створення поселень для людей з деменцією потребує врахування етичних, медичних та соціальних передумов. Це дозволило вивести важливі архітектурні прийоми, які сприяють забезпеченню високої якості життя мешканців таких поселень. На основі етичних передумов розроблено рішення, що забезпечують баланс між безпекою і свободою, збереженням приватності та індивідуального підходу. Наприклад, створення зон із безбар'єрним середовищем, приватних житлових приміщень і гнучких спільних просторів дозволяє мешканцям почуватися комфортно й автономно. Медичні передумови визначили необхідність впровадження просторів для реабілітації, фізичної активності, когнітивної терапії та швидкого доступу до медичних послуг. Такі рішення, як оснащення будівель чіткими візуальними маркерами, рівномірним освітленням і антиковзкими покриттями, спрямовані на підвищення безпеки та функціональності середовища. Соціальні передумови акцентують увагу на важливості інтеграції мешканців у суспільство та підтримці їхньої соціальної активності. Планування зон для спілкування, творчості й занять хобі, відкритих просторів і приміщень для родинних зустрічей сприяє соціалізації та формуванню відчуття належності до громади. Таким чином, дослідження дозволило сформулювати комплексну систему архітектурних прийомів, яка забезпечує комфортне, безпечне й соціально активне середовище для людей із деменцією, сприяючи їхній інтеграції та покращенню якості життя.

Список літератури:

1. Gallaway P.J., Miyake H., Buchowski M.S., Shimada M., Yoshitake Y., Kim A.S., Hongu N. Physical Activity: A Viable Way to Reduce the Risks of Mild Cognitive Impairment, Alzheimer's Disease, and Vascular Dementia in Older Adults. *Brain Sci.* 2017;7(2):E22. DOI: <https://doi.org/10.3390/brainsci7020022>
2. Spence C. Senses of place: architectural design for the multisensory mind. *Cognitive Research. Principles and Implications.* 2020. № 5 (46). // DOI: <https://doi.org/10.1186/s41235-020-00243-4>
3. Johnson J. Designing with the Mind in Mind: Simple Guide to Understanding User Interface Design Rules. 2010. URL: http://opac.library.uib.ac.id/index.php?p=show_detail&id=5768&keywords=
4. Stolze C. Vergiss Alzheimer. Die Wahrheit über eine Krankheit, die keine ist [Text] / C. Stolze. - Köln, Kiepenheuer & Witsch, 2011. Feil, N. Validation. Ein Weg zum Verständnis verwirrter alter Menschen [Text] / N. Feil, V. de Klerk-Rubin. - 10. Ausgabe. - München : Reinhardt, 2013.
5. Haeusermann T. The Dementia Village: Between Community and Society. In: Krause, F., Boldt, J. (eds) *Care in Healthcare.* Palgrave Macmillan, Cham. 2018. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-319-61291-1_8

6. Krier Damien, de Boer Bram, Hiligsmann Mickaël, Wittwer Jérôme, Amieva Hélène. Evaluation of Dementia-Friendly Initiatives, Small-Scale Homelike Residential Care, and Dementia Village Models: A Scoping Review, Journal of the American Medical Directors Association, Volume 24, Issue 7, 2023, Pages 1020-1027.e1, ISSN 1525-8610, DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jamda.2023.03.024>.

7. Pedro C. 440 - Dementia villages: rethinking dementia care, International Psychogeriatrics, 2020 32(S1), pp. 158–158. DOI: <https://doi.org/10.1017/S1041610220002926>

8. Verbeek H, Zwakhalen SM, van Rossum E, Kempen GI, Hamers JP. Small-scale, homelike facilities in dementia care: a process evaluation into the experiences of family caregivers and nursing staff. Int J Nurs Stud. 2012 Jan;49(1):21-9. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2011.07.008>

9. Georges J. Alzheimer Europe Publication Highlights Inequalities in Access to Dementia Care and Treatment Across Europe //Eur. Neurol. Rev. 2017. T. 12. C. 68.

10. Презентація «Lighting and dementia» [Електронний ресурс]. URL: <http://brainxchange.ca/Public/Files/Design/Lighting-and-Dementia-April-23-2015-handout.aspx> (дата звернення: 18.01.2025)

11. Alzheimers Village / NORD Architects Architecture [Електронний ресурс]. URL: <https://www.archdaily.com/973948/alzheimers-villa-nord-architects> (дата звернення: 18.01.2025).

12. An overview of Dementia villages [Електронний ресурс]. URL: <https://www.re-thinkingthefuture.com/architectural-community/a9575-an-overview-of-dementia-villages/> (дата звернення: 18.01.2025).

13. Carpe Diem Dementia Village / Nordic Office of Architecture [Електронний ресурс]. URL: <https://www.archdaily.com/955466/carpe-diem-dementia-village-nordic-office-of-architecture> (дата звернення: 18.01.2025).

14. Deception and Design: The Rise of the Dementia Village [Електронний ресурс]. URL: <https://www.e-flux.com/architecture/treatment/410336/deception-and-design-the-rise-of-the-dementia-village/> (дата звернення: 18.01.2025)

15. Dementia Village 'De Hogeweyk' in Weesp [Електронний ресурс]. URL: https://www.detail.de/de_en/dementia-village-de-hogeweyk-in-weesp-16433?srsId=AfmBOop4d5olwJQHRHnJr70QbFjUBp032VSbwCvqE3CJKBhvOdZMWkv7 (дата звернення: 18.01.2025)

16. Demenz-Dorf in Pennsylvania NORD Architects planen Pflegeeinrichtung [Електронний ресурс]. URL: https://www.baunetz.de/meldungen/Meldungen-NORD_Architects_planen_Pflegeeinrichtung_8482397.html (дата звернення 18.01.2025)

17. Ткаченко К. «Ми перестали випускати її з кімнати». Як живеться родинам з деменцією в Україні. 11.06.2021. [Електронний ресурс]. URL:

<https://poltavawave.com.ua/p/mi-perestali-vipuskati-yiyi-z-kimnati-iaak-zhivetsia-rodinam-z-dementsiieiu-v-ukrayini-144316> (дата звернення 26.01.2025)

References

1. Gallaway, P. J., Miyake, H., Buchowski, M. S., Shimada, M., Yoshitake, Y., Kim, A. S., & Hongu, N. (2017). Physical Activity: A Viable Way to Reduce the Risks of Mild Cognitive Impairment, Alzheimer's Disease, and Vascular Dementia in Older Adults. *Brain sciences*, 7(2), 22. <https://doi.org/10.3390/brainsci7020022> (in English)
2. Spence, C. (2020). Senses of place: architectural design for the multisensory mind. *Cognitive Research. Principles and Implications*. № 5 (46). <https://doi.org/10.1186/s41235-020-00243-4> (in English)
3. Johnson, J. (2010). Designing with the Mind in Mind: Simple Guide to Understanding User Interface Design Rules. http://opac.library.uib.ac.id/index.php?p=show_detail&id=5768&keywords= (in English)
4. Stolze, C. Vergiss Alzheimer. Die Wahrheit über eine Krankheit, die keine ist [Text] / C. Stolze. - Köln, Kiepenheuer & Witsch, 2011. Feil, N. Validation. Ein Weg zum Verständnis verwirrter alter Menschen [Text] / N. Feil, V. de Klerk-Rubin. - 10. Ausgabe. - München : Reinhardt, 2013. (in German)
5. Haeusermann, T. (2018). The Dementia Village: Between Community and Society. In: Krause, F., Boldt, J. (eds) *Care in Healthcare*. Palgrave Macmillan, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-61291-1_8 (in English)
6. Krier, D., de Boer, B., Hiligsmann, M., Wittwer, J., & Amieva, H. (2023). Evaluation of dementia-friendly initiatives, small-scale homelike residential care, and dementia village models: A scoping review. *Journal of the American Medical Directors Association*, 24(7), 1020–1027.e1. <https://doi.org/10.1016/j.jamda.2023.03.024> (in English).
7. Pedro, C. et al. (2020). 440 - Dementia villages: rethinking dementia care, *International Psychogeriatrics*, 32(S1), pp. 158 – 158. <https://doi.org/10.1017/S1041610220002926> (in English)
8. Verbeek, H., Zwakhalen, S. M., van Rossum, E., Kempen, G. I., & Hamers, J. P. (2012). Small-scale, homelike facilities in dementia care: A process evaluation into the experiences of family caregivers and nursing staff. *International Journal of Nursing Studies*, 49(1), 21–29. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2011.07.008> (in English).
9. Georges, J. (2017). Alzheimer Europe Publication Highlights Inequalities in Access to Dementia Care and Treatment Across Europe. *Eur. Neurol. Rev*, 12, 68. (in English)

10. Stephanie Long-Riley, Frances Morton-Chang. (2015, April 23) «Lighting and dementia». BrainXchange. <http://brainxchange.ca/Public/Files/Design/Lighting-and-Dementia-April-23-2015-handout.aspx> (in English)
11. Paula Pintos. (2021, December 21) *Alzheimers Village / NORD Architects*. Archdaily. <https://www.archdaily.com/973948/alzheimers-villa-nord-architects> (in English)
12. Arushi Bhargava. (2023, March 2) *An overview of Dementia villages. Rethinking the future.* <https://www.re-thinkingthefuture.com/architectural-community/a9575-an-overview-of-dementia-villages/> (in English)
13. Paula Pintos. (2021, February 04) *Carpe Diem Dementia Village / Nordic Office of Architecture*. Archdaily. <https://www.archdaily.com/955466/carpe-diem-dementia-village-nordic-office-of-architecture> (in English)
14. Annmarie Adams and Sally Chivers. (2021, September 02) *Deception and Design: The Rise of the Dementia Village*. E-flux. <https://www.e-flux.com/architecture/treatment/410336/deception-and-design-the-rise-of-the-dementia-village/> (in English)
15. Isabelle Rupprecht. (2012, September 06) *Dementia Village 'De Hogeweyk' in Weesp*. Detail. https://www.detail.de/de_en/dementia-village-de-hogeweyk-in-weesp-16433?srsId=AfmBOOp4d5olwJQHRHnJr70QbFjUBp032VSbwCvqE3CJKBhvOdZMWkv7 (in English)
16. Isabel Herrle. (2024, January 22) *Demenz-Dorf in Pennsylvania NORD Architects planen Pflegeeinrichtung.* Baunetz https://www.baunetz.de/meldungen/Meldungen-NORD_Architects_planen_Pflegeeinrichtung_8482397.html (in German)
17. Kateryna Tkachenko. (2021, June 11) «My perestaly vypuskaty yii z kimnaty». Yak zhyvetsia rodynam z dementsiieiu v Ukraini ["We stopped letting her leave the room." What life is like for families dealing with dementia in Ukraine]. Poltava wave. <https://poltavawave.com.ua/p/mi-perestali-vipuskati-yiyyi-z-kimnati-iak-zhivetsia-rodinam-z-demensiiieu-v-ukrayini-144316> (in Ukrainian)

Abstract

Alina Bakr, postgraduate student, Department of Information Technology in Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Kseniia Fadieieva, PhD in Architecture, Docent, Department of Information Technology in Architecture, Kyiv National University of Construction and Architecture.

Prerequisites for the development of settlements for people with a propensity for memory problems in Ukraine

The article analyzes the prerequisites for the development of specialized settlements designed for individuals prone to memory problems in Ukraine. It highlights the pressing need to address this growing social challenge in light of the increasing prevalence of age-related cognitive impairments, particularly dementia. The author delves into the social, ethical, medical, and safety considerations that underline the urgency of creating such facilities, emphasizing the necessity for comprehensive and inclusive planning. A significant focus of the article is the growing demand for adaptive spatial environments that cater specifically to elderly individuals with dementia. These environments must not only support their physical needs but also promote psychological well-being and foster a sense of community and belonging. The importance of ensuring ethical treatment, dignity, and respect for personal autonomy within these settlements is also thoroughly examined. In addition, the article explores the essential features of medical and psychological care required in such communities. This includes providing tailored healthcare services, implementing strategies to support mental health, and ensuring continuity of care. Furthermore, the discussion extends to the design of safe and accessible spaces that minimize risks while maximizing comfort and independence. Crucially, the article underscores the importance of addressing physical and emotional safety in these settlements. This includes implementing architectural and technological solutions to prevent accidents, fostering a supportive and empathetic environment, and ensuring that staff and caregivers are adequately trained to meet the unique challenges posed by cognitive impairments. Overall, the article provides a comprehensive framework for understanding the multifaceted requirements of settlements for individuals with memory-related conditions, serving as a valuable resource for policymakers, architects, healthcare professionals, and social workers involved in the development of such facilities.

Keywords: dementia; geriatric settlement; cognitive impairments; safety; social prerequisites; medical care; architectural environment.